

ANANSI. WORLD FICTION este un imprint al Editurii Trei

Anansi
EGO

JOAN
DIDION

Spre Betleem,
agale

Traducere din limba engleză și note de
Bertha Savu

EDITORI:

Silviu Dragomir
Magdalena Mărculescu
Vasile Dem. Zamfirescu

DIRECTOR EDITORIAL
ANANSI. WORLD FICTION:
Bogdan-Alexandru Stănescu

REDACTARE:
Mădălina Marinache

DESIGN:
Andrei Gamarț

DIRECTOR PRODUCȚIE:
Cristian Claudiu Coban

DTP:
Mihaela Gavriloiu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DIDION, JOAN

Spre Betleem, agale / Joan Didion ; trad. din lb. engleză și note
de Bertha Savu. - București : Editura Trei, 2024
ISBN 978-606-40-2421-3

I. Savu, Bertha (trad. ; note)

821.111

Titlul original: *Slouching Towards Bethlehem*
Autor: Joan Didion

Copyright © 1961, 1964, 1965, 1966,
1967, 1968 by Joan Didion

Copyright © Editura Trei, 2024,
pentru traducerea în limba română

O.P. 16, Ghișeu 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-606-40-2421-3

Pentru Quintana

Mulțumiri

„Unde oamenii continuă să se sărute“ a apărut prima dată în *The New York Times Magazine* cu titlul „Niște oameni de la o școală pentru nonviolență“. Eseurile „Despre păstrarea unui carnet de însemnări“ și „Însemnările unei fiice indigene“ au fost publicate prima dată în *Holiday*, iar „Nu pot să-mi scot monstrul din cap“ și „Despre moralitate“, în *The American Scholar*, cel din urmă cu titlul „Etica insidioasă a conștiinței“. „Despre stima de sine“ și „Guaymas, Sonora“ au apărut prima dată în *Vogue*. Un fragment din „Carnet de însemnări din Los Angeles“ a fost publicat cu titlul „Santa Ana“ în *The Saturday Evening Post*. Toate celelalte eseuri au apărut inițial în *The Saturday Evening Post*, unele dintre ele cu alt titlu: „Visând la visul de aur“ s-a numit „Cum să le spun că n-a mai rămas nimic“; „7000 Romaine, Los Angeles 38“, „Subsolurile lui Howard Hughes“; „Scrisoare din paradis, 21°19' N, 157°52' V“, „Hawaii: step deasupra Pearl Harbor“; iar „Rămas-bun tuturor acelor lucruri“, „La revedere, oraș fermecat“.

Autoarea le mulțumește acestor publicații pentru permisiunea de retipărire a eseurilor.

*Rotind, rotind spirală tot mai largă,
Șoimul pe șoimar nu-l poate auzi;
Lucruri se destramă; centrul nu se mai susține;
Anarhia pură vine peste lume,
Înmuiată-n sânge, marea-naintează, și peste tot
Ceremonia inocenței e înecată;
Lipsiți sunt cei buni de-orice convingere, cei
Râi, plini de intensitate înfocată.*

*Fără îndoială, e vremea unei revelații;
Fără îndoială, e vremea pentru cea de-a Doua Venire.
A Doua Venire! Nici bine nu s-au spus cuvintele
Că-ntr-o bogată închipuire Spiritus Mundi
Îmi tulbură privirea: undeva-n nisipurile deșertului
O arătare cu cap de om și trup de leu,
Cu privirea-i goală și, ca soarele, necruțătoare,
Își mișcă coapsele greoaie, și întreaga-i făptură
Agită-n deșert umbrele păsărilor indignate.
Iar cade întunericul; dar știu de-acum
Că douăzeci de veacuri de adâncă letargie
Au fost curmate-n coșmar de legănatul unui scrânciob,
Ce bestie primitivă să fie, de timpul îi veni, într-un sfârșit,
S-o ia spre Betleem, agale, spre propria-i naștere?¹*

W.B. Yeats

*Am învățat ce-i curajul de la Buddha,
Isus, Lincoln, Einstein și Cary Grant.*

Peggy Lee

1. „The second coming“ („A doua venire“) (tr. B.S.).

O prefață

Cartea aceasta se numește *Spre Betleem, agale* pentru că, deja de câțiva ani, unele versuri din poezia lui Yeats de mai sus îmi răsunau în urechea minții de parcă ar fi fost implantate acolo pe cale chirurgicală. Spirala tot mai largă, șoimul care nu îl aude pe șoimar, privirea goală și necruțătoare ca soarele; acestea au fost punctele mele de referință, singurele imagini pe fundalul cărora mare parte din ceea ce vedeam și auzeam și gândeam părea să aibă sens. „Spre Betleem, agale“ este, de asemenea, titlul unuia dintre eseurile din carte, iar acest eseu, născut în timpul petrecut în cartierul Haight-Ashbury din San Francisco, a fost pentru mine atât materialul care s-a cerut scris cu cea mai mare urgență dintre toate, cât și singurul care m-a făcut, după ce a apărut, să mă simt deznădăjduită. A fost prima dată când m-am confruntat direct și fără loc de interpretare cu fenomenul atomizării, cu dovada că lucrurile se destramă: am mers la San Francisco pentru că nu mai fusesem în stare să scriu de câteva luni, paralizată de convingerea că scrisul e un act irelevant, că lumea așa cum o înțelesesem nu mai exista. Dacă aveam să mai lucrez vreodată, era obligatoriu să mă împac cu această dezordine. Iată de ce eseu era important pentru mine. Și după ce a fost publicat am văzut că, indiferent cât de „direct“ și „fără loc de interpretare“ am

crezut că spusesem lucrurilor pe nume, nu reușisem să mă fac înțeleasă de majoritatea oamenilor care citiseră și cărora chiar le plăcuse textul, nu reușisem să transmit că vorbeam despre ceva mai general decât despre o mână de copii cu mandale pe frunte. Prezantatori de emisiuni m-au sunat acasă și au vrut să vorbim (la radio în direct) despre cazurile „spurcate” din Haight-Ashbury, iar cunoștințele m-au felicitat că apucasem să-l scriu „la timp”, pentru că „tot moftul ăsta s-a dus acum, e *fini, kaput*”. Presupun că aproape toți cei care scriu au uneori senzația dureroasă că nimeni nu ascultă, dar, la vremea respectivă, mie mi s-a părut (poate pentru că eseu era important pentru mine) că niciodată nu promisem un feedback atât de lipsit de relevanță, la o scară atât de extinsă.

Aproape toate textele de aici au fost scrise pentru a fi publicate în periodice pe parcursul anilor 1965, 1966 și 1967, iar majoritatea lor, ca să lămurim lucrurile de la bun început, au fost „ideea mea”. Mi s-a cerut să merg la Carmel Valley și să fac un reportaj despre școala lui Joan Baez aflată acolo; mi s-a cerut să merg în Hawaii; cred că mi s-a cerut să scriu despre John Wayne; și mi s-au cerut scurtele eseuri despre „moralitate” pentru *The American Scholar* și despre „respectul de sine” pentru *Vogue*. Treisprezece din cele douăzeci de articole au fost publicate în *The Saturday Evening Post*. Destul de des, îmi scriu oameni din locuri precum Toronto care vor să știe (cer să știe) cum îmi pot împăca conștiința cu faptul că scriu pentru *The Saturday Evening Post*; răspunsul este destul de simplu. *The Post* este foarte receptiv la ceea ce dorește scriitorul să facă, plătește suficient încât acesta să poată s-o facă bine și își face un

titlu de glorie din a nu interveni asupra materialului scris. Pierd din când în când din nuanțele subtile ale limbii lucrând pentru *The Post*, dar nu mă consider compromisă. Sigur că nu toate eseurile din această carte au legătură, în sens de „subiect“, cu prăbușirea generală, cu lucrurile care se destramă; aceasta este o noțiune largă și mai degrabă prezumțioasă, în timp ce multe dintre textele de-aici sunt scurte și personale. Însă, din moment ce nu sunt nici asemenea unei camere de luat vederi, nici foarte deprinsă să scriu despre ceea ce nu mă interesează, tot ce scriu reflectă, uneori gratuit, ceea ce simt.

Nu știu ce aș putea să vă mai spun despre aceste texte. Aș putea să vă spun că mi-a făcut mai multă plăcere să lucrez la unele decât la altele, dar că mi-a venit greu să le scriu pe fiecare în parte și că mi-au luat, poate, mai mult timp decât meritau; că există întotdeauna un moment când, scriind un text, stau într-o încăpere literalmente înșesată cu starturi furate și nu reușesc să înșir un cuvânt după altul și îmi imaginez că am suferit un mic atac cerebral din care am scăpat aparent nevătămată, dar care, în realitate, m-a lăsat afazică. M-am simțit, de fapt, mai rău ca niciodată când scriam „Spre Betleem, agale“; durerea nu mă lăsa noaptea să dorm, așa că beam, vreo douăzeci, douăzeci și una de ore pe zi, gin fiert ca să atenuez durerea și luam Dexedrină ca să neutralizez ginul, și-așa am scris textul. (Mi-ar plăcea să credeți că am continuat să lucrez dintr-un soi de real profesionalism, ca să nu încalc termenul de predare, dar nu ar fi întru totul adevărat; am avut, e drept, un termen de predare, dar era și o perioadă zbuciumată, iar munca era

pentru zbuciumul meu ceea ce ginul era pentru durere.) Ce altceva ar mai fi de spus? Nu sunt foarte bună la luat interviuri. Evit situațiile în care trebuie să vorbesc cu ofițeri de presă. (Asta mă împiedică să fac reportaje despre majoritatea actorilor, ceea ce e în sine un avantaj.) Nu-mi place să dau telefoane și nu vreau să mă gândesc la câte dimineți am stat pe marginea patului în vreun motel Best Western, încercând să mă adun ca să vorbesc cu procurorul districtual adjunct. Singurul meu avantaj ca reporter este că sunt atât de mică din punct de vedere fizic, am un temperament atât de discret și sunt atât de opacă emoțional, încât oamenii tind să uite că prezența mea contravine celor mai înalte interese ale lor. Iar acest lucru se întâmplă de fiecare dată. Asta e ceea ce trebuie să ținem minte în ultimă instanță: *scriitorii întotdeauna trădează pe cineva.*

I

Stiluri de viață în ținutul de aur

Visând la visul de aur

Aceasta este o poveste despre dragoste și moarte în ținutul de aur și începe chiar cu locul faptei. San Bernardino Valley se întinde doar la o oră distanță înspre est de Los Angeles când vii pe autostrada San Bernardino, dar ea este, în multe sensuri, o altă lume: nu mai e California aceea de coastă cu apusuri subtropicale și vânturi de vest blânde, bătând dinspre Pacific, ci o Californie mai aspră, bântuită de spectrul deșertului Mojave aflat chiar dincolo de munți, devastată de vântul Santa Ana, fierbinte și uscat, ce coboară prin trecători cu 150 de kilometri la oră, văitându-se printre paravanele de eucalipti și măcinându-ți nervii. Octombrie este luna cea mai rea în materie de vânt, luna când e greu până să și respiri, iar incendiile izbucnesc spontan pe dealuri. Nu a mai plouat din aprilie. Orice glas devine strident. Este sezonul sinuciderilor și al divorțurilor și al spaimei sfichiuitoare care te cuprinde de fiecare dată când bate vântul.

Mormonii au fost cei care au colonizat acest ținut sinistru, pe care mai târziu l-au abandonat, însă la vremea plecării lor primul portocal fusese deja plantat și, în următorii o sută de ani, San Bernardino Valley avea să atragă un soi de oameni care se vedeau trăind poate printre livezile de pomi-talisman, prosperând în aerul uscat, oameni care au

adus cu ei din Vestul mijlociu un anumit fel de a construi și de a găti și de a se ruga și care au încercat să îl altoiască pe acest pământ. Transplantul a avut rezultate bizare. Aceasta este California unde poți să trăiești și să mori fără să fi mâncat vreodată anghinare, fără să fi întâlnit vreodată un catolic sau un evreu. Aceasta este California unde e ușor să Asculți-o-Predică formând un număr de telefon, dar greu să cumperi o carte. Aceasta este țara unde credința în interpretarea literală a Genezei a alunecat pe nesimțite în credința în interpretarea literală a *Asigurării de moarte*¹, țara părului tapat și a pantalonilor capri și a fetelor pentru care toate promisiunile vieții se reduc la o rochie albă de mireasă cu tiv la jumătatea gambei și la nașterea unei Kimberly sau a unei Sherry sau a unei Debby, la un divorț în Tijuana² și la hotărârea de a relua școala, făcând un curs de coafeze. „Eram doar niște puști nebuni“, spun ele fără niciun regret și privesc spre viitor. Viitorul arată întotdeauna bine în ținutul de aur pentru că nimeni nu-și amintește trecutul. Aici este locul unde suflă vânt fierbinte și vechile tradiții nu par relevante, unde rata divorțurilor este de două ori mai mare decât media națională și unde unul din treizeci și opt de oameni trăiește într-o rulotă. Aici este ultima oprire pentru toți cei care vin din altă parte, pentru toți cei care au fugit de frig și de trecut și de vechile tradiții. Aici este locul

1. În original, *Double Indemnity* (1944), film noir american regizat de Billy Wilder. Sintagma are și sensul de „dublă despăgubire“, o prevedere cuprinsă în polițele de asigurare prin care beneficiarul primește dublul sumei asigurate în cazurile în care moartea are loc accidental.

2. Referire la o practică americană de la mijlocul secolului XX, când oamenii călătoreau în Mexic ca să obțină divorțul pe cale mai eficientă și mai ieftină decât în Statele Unite.

unde ei încearcă să găsească un nou stil de viață și încearcă să-l găsească în singurele locuri în care știu să îl caute: în filme și în ziare. Cazul lui Lucille Marie Maxwell Miller este o poveste care a ținut prima pagină a tabloidelor, emblematică pentru acest nou stil de viață.

Imaginați-vă pentru început Banyan Street, pentru că acolo s-a întâmplat. Pe Banyan ajungi conducând spre vest din San Bernardino până la ieșirea pe Foothill Boulevard, Route 66: treci de macazurile de la Santa Fe, de motelul Forty Winks. Treci de motelul format din nouăsprezece corturi tepee din stuc: „DORMIȚI ÎNTR-UN WIGWAM, PRIMIȚI MAI MULT PENTRU ACEIAȘI WAMPUMI¹“. Treci de Fontana Drag City și de Biserica Nazarineană din Fontana și de localul Pit Stop A Go-Go; treci de turnătoria Kaiser Steel, străbați Cucamonga până ajungi la restaurantul-bar și cafe-neaua Kapu Kai, la intersecția dintre Route 66 și Carnelian Avenue. De la Kapu Kai — care s-ar traduce prin „apele interzise“ —, urcând pe Carnelian Avenue, steagurile statelor se zbat în vântul biciuitor. „FERME DE JUMĂTATE DE HECTARI! SNACK-BARURI! PLĂCI DE TRAVERTIN! 95\$ REDUCERE.“ Sunt urmele unor oameni bine intenționați care-au apucat-o pe căi greșite, resturile epavei Noua Californie. Dar, după un timp, reclamele încep să se rărească pe Carnelian Avenue, iar casele nu mai sunt vopsite în culorile pastelate și luminoase alese de proprietarii complexului rezidențial Springtime Home, fiind înlocuite de bungalow-urile șterse ale oamenilor care cultivă viță-de-vie și cresc câteva găini,

1. Monedă a indienilor din America de Nord, alcătuită din scoici legate în formă de mătânii.

apoi dealurile devin mai abrupte și drumul urcă și până și bungalow-urile încep să se rărească, și aici — pustie, pavată grosolan, flancată de eucalipti și pâlcuri de lămâi — se află *Banyan Street*.

Ca foarte multe alte lucruri din ținutul acesta, *Banyan* îți dă o senzație de bizarerie și de nefiresc. Pâlcurile de lămâi sunt scufundate în spatele unui zid de sprijin de un metru, un metru și jumătate, astfel că frunzișul lor dens, luxuriant, neliniștitor de lucios și de un verde sinistru este chiar la nivelul ochilor; coaja căzută a eucaliptilor e plină de praf, un loc numai bun pentru șerpi să se înmulțească. Pietrele nu arată a piatră naturală, ci a moloz rămas în urma unei revolte nenumite. Sobe de livadă, o cisternă închisă. De o parte a străzii se întinde o vale plată și, de cealaltă, munții *San Bernardino*, o masă întunecată care se profilează amenințător mult prea sus, prea brusc, la 2 700, 3 000, 3 300 de metri, chiar acolo, deasupra pâlcurilor de lămâi. La miezul nopții, pe *Banyan Street* nu se vede nicio lumină și nu se aude niciun sunet cu excepția vântului ce suflă printre eucalipti și a lătratului înfundat al câinilor. S-ar putea să fie vreun adăpost de câini prin apropiere sau poate că se aud, de fapt, coioții.

Banyan Street a fost drumul pe care *Lucille Miller* l-a luat spre casă, întorcându-se de la *Mayfair Market*, deschis nonstop, în noaptea de 7 octombrie 1964, o noapte cu lună nouă în care bătea vântul și în care ea rămăsese fără lapte, și *Banyan Street* a fost locul în care, în jur de 12 și jumătate noaptea, Volkswagenul ei din 1964 s-a oprit brusc, a luat foc și a fost înghițit de flăcări. O oră și un sfert *Lucille Miller* a alergat în susul și în josul străzii, strigând după